

cum dicitur: qui erat in puppi super cervical dormiens, sicut Marcus refert: & ab homine suscitatur è somno. Hæc enim licet habeant spirituale intellectum, tamen manente prius historiae veritate, etiam spiritualis recipiendus est sensus. Licet enim cæcos semper curet secundum spirituale intelligentiam, cum ignorantia excæcatas illuminat mentes: tamen & corporaliter tunc cæcum sanavit, & mortuos semper suscitavit: fecit tamen & tunc hujusmodi miracula: sicut filium principis synagogæ, & filium viduæ, & Lazarum suscitando. Et quamvis semper cum excitatur à discipulis, compescat Ecclesiæ turbines vel procillas: tamen certum est etiam nunc gesta esse ea quæ per historiam referuntur.

Sic ergo sanum est sensum recipere scripturæ, nec oportet aurem inclinare his, qui dicunt per Mariam, non ex Maria eum natum: quod Apostolus præsciens ita prædixit: Cum autem venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege: ut eos qui sub lege erant, redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierem, sed factum ex muliere.

PAMPHILUS. Quid tam evidenter aut integrè quam ex his omnibus quæ scripsit confirmatur ab eo, & dominicorum gestorum veritas, & historiae scripturarum fides? Sed persequamur consequenter etiam reliqua, in quibus accusatur quasi duos Christos dixerit, unum Dei verbum, & alium Jesum Christum: qui ex Maria natus est.

QUOD UNUS SIT CHRISTUS

Filius Dei: ex primo libro super Isaiam, Origenes.

SICUT dicit Apostolus, quoniam æmulatores estis spirituum: sic cum unus sit Spiritus sanctus, tanti per singulos dicuntur Spiritus sancti, quanti sunt hi qui habent in se Spiritum sanctum: ita & de Christo dicendum est. Ab uno enim Christo multi Christum sunt: de quibus scriptura dicit, Nolite tangere Christos meos: & in Prophetis meis nolite malignari. Sic & ab uno Deo, multi dii dicuntur: omnes scilicet hi, in quibus habitat Deus: sed nobis unus est pater Deus, ex quo omnia. Unus est ergo verus Deus, qui, ut ita dixerim, præstator est deitatis: & unus Christus factor Christorum: & unus Spiritus sanctus, qui per singulas animas sanctorum facit Spiritum sanctum. Christus vero, sicut per hoc quod Christus est, facit Christos: ita per hoc quod Filius Dei est, & filius proprius & unigenitus: omnes qui percipiunt ab eo Spiritum adoptionis, filios Dei facit.

PAMPHILUS. Unum hoc testimonium est, quod Christus verus unus sit, qui participatione sui multos faciat Christos. Adhibeamus tamen & aliud ex primo libro de Evangelio secundum Matthæum: in quo hoc modo dicit.

ORIGENES. Si Christus Jesus cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, & in similitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo est: humilians seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: dubium non est, quod nativitas ejus non est talis, ut quasi qui ante non fuerit esse cœperit: sicut de nativitate hominum putatur: sed qui prius erat, & erat in forma Dei, venit ut etiam formam servi susciperet. Denique quod natum est ex carne, caro est, inquit: id est quod natum est ex ea quæ dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum: hæc est forma servi, quæ utique caro est.

PAMPHILUS. Et in tertio libro Epistolæ ad Colossenses de eisdem ita scribit.

ORIGENES. Data est autem lex Moyfi per angelos in manu mediatoris Christi & virtute: qui cum esset in principio verbum Dei, & apud Deum esset verbum: patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, id est, non solum creaturæ, sed & lex & Prophetæ, & ipsemet est mediator Dei & hominum. Quod verbum quidem in fine sæculorum homo factus est Jesus Christus: sed ante hunc manifestum in carne adventum mediator quidem erat hominum: sed nondum erat homo: erat tamen & tunc & Dei mediator hominum. Unde & data lex per angelos in ipsius mediatoris manibus data esse perhibetur: ut esset lex sancta & mandatum sanctum & justum & bonum: & omnia hæc sanctificarentur à Christo.

PAMPHILUS. Sufficere, opinor, etiam de his tribus testimoniis confutatam esse calumniam. Si quis sane offenderit, quod dixit salvatorem etiam animam suscepisse, nihil de

hoc amplius respondendum puto: nisi quod hujus sententiæ non Origenes auctor est, sed ipsa sancta scriptura testatur, ipso Domino & salvatore dicente: Nemo tollit animam meam à me: &, Tristis est anima mea usque ad mortem, & Nunc anima mea turbata est: & multa his similia in sanctis Scripturis invenies.

Supereff respondere ad illam accusationem quæ calumniatur eum omnem scripturam in allegoriam vertere, ex ipsis libris quos vel maxime obtrectatores ejus inculant: id est de quarto libro per prophetas referamus: quia non negat ea quæ in scripturis referuntur etiam secundum literam gesta.

ORIGENES. Ne quis autem suspicetur nos hoc dicere: quia nullam historiam scripturæ factam esse sentiamus: quoniam aliquam ex eis non esse factam suspicamur: vel nulla præcepta legis secundum literam stare: quoniam quadam secundum literam dicimus observari non posse: in quibus vel ratio, vel rei impossibilitas non admittit, vel ea quæ de salvatore scripta sunt, non putare etiam sensibilibus impleta, vel præcepta ejus secundum literam non debere servari.

Respondendum ergo est, quoniam evidenter à nobis discernitur, in quamplurimis servari oportere historiae veritatem. Quis enim negare possit, quod Abraham in duplici sepulchra sepultus est in Hebron: sed & Isaac & Jacob, & singulæ eorum uxores? Vel quis dubitet quod Sichima in portionem data est Joseph: vel quod Jerusalem metropolis est Judææ: in qua constructum est Templum Deo à Salomone: & alia innumerabilia. Multo enim plura sunt quæ secundum historiam vera sunt, quam ea quæ nudum sensum continent spirituale. Tum deinde quis non affirmet mandatum hoc quod præcepit: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut beneficium tibi, sine ulla spirituali interpretatione sufficere, & esse observantibus necessarium: maxime cum & Paulus eisdem verbis repetens confirmaverit ipsum mandatum?

Quid vero oportet dicere de eo quod dictum est: Non adulterabis, non occides, non furtum facies, non falsum testimonium dices: & cetera hujusmodi? Jam vero de his quæ in Evangelio mandata sunt, ne dubitari quidem potest quin secundum literam observentur, sicut cum dicit: Ego autem dico vobis non jurare omnino. Et cum ait: Qui autem inspexerit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Et apud Paulum Apostolum quæ præcipiuntur: Commone, inquit, eos, consolamini pusillanimes, sustinete infirmos, patientes estote ad omnes, & alia quam plurima.

Sed & de singulis sanctorum qui in scriptura sancta scripti sunt, quosque justos & electos Dei esse scriptura testatur: debet esse quædam fides ab his qui salvari cupiunt. Non enim potest esse perfecta in Deum fides, nisi quis habeat & hanc fidem, qua de sanctis quod sancti sunt creditur.

Quod autem dicimus, tale est: Qui crediderit in Deum, & dogmata ejus vera esse susceperit, credit & hoc quod Adam quidem primus homo formatus est: credit & de Eva, quod unam è coltis Adam sumens Deus, edificaverit eam, ut esset ejus mulier: credit & quod Enoch, qui in annis trecentis placuerit Deo, posteaquam Matusalem genuit, translatus est: & de Noë, quia responsa accepit ut fabricaret arcam: & solus salvatus est ex diluvio, cum his tantummodo qui secum fuerant arcam ingressi: similiter & de Abraham quod meruerit testimonium Dei, & quod hospitio suscepit cum esset sub ilice Mambre tres viros, ex quibus unus erat Dominus: Credit & de Isaac, vel quomodo natus est, vel quomodo oblatum est à patre, vel quomodo responsa Dei audire meruerit.

Sed & de Jacob, quod mutato nomine, Israel à Deo cognominatus est: & de Moyse, quod per signa & virtutes ministraverit Deo. Credit & quod Jesus Nave exauditus à Deo, stare fecerit solem super Gabaon, & lunam super vallem Aialon.

Quid autem dicendum est de fidelibus judicibus, & de his quæ per eos gesta referuntur: & in Regnorum libris de Samuel, quod messium tempore pluvias à Deo poposcit, & accepit: & de David, quem assumpsit Dominus ab ovibus ut regeret Jacob puerum suum, & Israel hereditatem suam: & de Nathan, quod prophetaverit: necnon & Gad? Sed & de Salomone quod apparuerit ei in visu Dominus: & de Elia, quod assumptus est per ascensionem in cælum effectus illis omnibus quæ scripta sunt signis & prodigiis: sed & de Elifæo, quoniam

quoniam non solum resuscitavit filium Sunamitis, sed & mortuum super ossa sua projectum? Oportet ergo unumquemque fidelium credere & omnibus quæ scripta sunt de Ezechia, quod in diebus ejus retrosum repederit umbra solis.

Est ergo fides nostra primo quidem omnium in Dominum nostrum Jesum Christum: consequenter vero in omnes etiam sanctos Patriarchas, vel Prophetas, vel Apostolos Christi, eo ordine quo superius diximus.

PAMPHILUS. Sufficenter ista ad probationem Catholicæ fidei ejus, & qualiter etiam de ipsa scripturarum historia senserit, dicta sunt. Et quoniam inter ceteras criminationes quas ei inferunt, est etiam, quam maximam ponunt, quod resurrectionem mortuorum denegat, quæ utique futura manifestè in Ecclesia prædicatur, consequens etiam est de hoc ipsis non verbis calumniosos ostendere, & mendaces evidenter arguere eos, qui etiam scripta de hoc edere adversus eum non pepererunt. Tam ex ipsis igitur libris quos de resurrectione scripsit, quam ex cæteris ejus diversis voluminibus, approbabitur etiam in hac parte quam catholicè senserit.

ORIGENES. Quomodo enim non videtur absurdum, ut hoc corpus quod pro Christo pertulit cicatrices, & pariter cum anima persecutionum toleravit tormenta sæva, carcerum quoque & vinculorum ac verberum supplicia pertulit, igne etiam cruciatum, ferro cælum est: insuper & bestiarum cruentos morsus, crucis patibula, ac diversa penarum genera perpassum est, tantorum certaminum premiis defraudatur? Quippe si sola anima, quæ non sola certaverat, coronetur, & corporis sui vasculum, quod ei cum magno labore servivit, nulla agonis & victoria premia consequatur, quomodo non contra omnem rationem esse videatur, ut naturalibus vitiis atque ingentibus libidini propter Christum caro resistsens & virginitatem obtinens cum ingenti labore: qui continentia labor utique, aut major corporis quam animæ est, aut certe utriusque æqualis est, præmiorum tempore altera velut indigna rejiciatur, altera veniat ad coronam.

PAMPHILUS. His assertionibus incipiens uti de resurrectione mortuorum, per totam voluminis sui seriem evidentiis approbationibus usus est. In secundo vero libro eisdem materie cum prædixisset, quasi ad gentiles loqueretur, hujuscemodi suam sententiam declaravit.

ORIGENES. Nos vero post corruptionem mundi, eosdem ipsos futuros esse homines dicimus: licet non eodem statu, neque in eisdem passionibus. Non enim iterum ex conventionem viri & mulieris erunt, sed verbi gratia, ea ratio quæ continet Pauli substantiam, Pauli autem nunc dico corporalis quæ salva permanet, & cum voluerit Deus secundum ea quæ dicta sunt per sacramentum tubarum in novissima tuba facere ut mortui resurgant: per illam ipsam substantialem rationem quæ salva permanet, ut de terra pulvere resuscitentur à mortuis: ex omnibus locis in quibus ratio illa substantia corporalis in ipsis corporibus permanebat, quæ in terram prolapsa, Dei voluntate iterum resuscitantur. Et hoc arbitror asserere volentem dixisse Apostolum in prima Epistola ad Corinthios. Post assertionem enim resurrectionis mortuorum, cum proposuisset sibi ea quæ possent ab aliis obijci de resurrectione mortuorum, sic ait:

Sed dicit aliquis: Quomodo resurgunt mortui? Quo autem corpore venient? Stulte, tu quod feminas non vivificatur, nisi prius moriantur. Et quod feminas, non corpus quod futurum est feminas, sed nudum granum: ut puta tritici, aut alicujus cæterorum: Deus autem dat illi corpus prout vult. Cum enim manifestè ostendisset, quia mortui resurgunt, & certum esset quod Salvator noster cum ipso corpore resurrexisset, quod suscepit ex Maria: non autem suis clarum esset quomodo resurrexerit essent ceteri, vel quale corpus habituri: comparat resurrectionem feminibus quæ seminantur in terra: ut puta grano frumenti, quod cum ceciderit in terram, corrumpitur: sed rationis illius virtus est insita in interioribus ejus medullis: ipsa rationis virtus assumpta, adjacentem sibi terram vel aquæ humorem, seu aëris circumstantem temperiem, caloris quoque sufficientem recipiens fomitem, per divinam potentiam cooperantem culmi vel spicæ conflatur. Et hoc est quod dicit, tu quod feminas non vivificatur nisi prius moriatur: & quod feminas, non corpus quod futurum est feminas. Ergo hoc quod cadit in semen corpus nostrum, comparatum est grano frumenti.

Tom. V.

PAMPHILUS. Et assertis his per hujusmodi consequentiam, post pauca addidit etiam hæc. ORIGENES. Quod autem omnis illa reprobatio resurrectionis mortuorum de hoc corpore sit quod mortuum relinquitur: sanctæ Scripturæ multis modis hoc ostendunt. Sed & hæc ipsa Domini nostri Jesu Christi resurrectio declarat: qui primogenitus ex mortuis dicitur.

PAMPHILUS. Post hæc quibusdam per medium latius disputatis, adjecit etiam ista. ORIGENES. Sicut enim plus habet omnis rationalis anima, his quæ vel crescendi, vel nutriendi, vel motus solius officium exhibere dicuntur: sic ea ratio quæ in humano corpore est, multo amplius habet, quam quæ in reliquis est corporibus: ex eo quod etiam si corruptum fuerit corpus humanum, subsistere rursus potest, Dei virtute conservatum & custoditum usque ad resurrectionis suæ tempus. Quod autem ubicumque fuerit resitatur, id est, ab omni loco in quocumque fuerit: ita ait Joannes in revelatione sua: Et reddidit mare mortuos quos habebat in se: & mors & infernus reddiderunt mortuos suos qui erant in eis. Forte enim, ut ego puto: mare hic pro humido omni appellatum est elemento: inferi autem pro aëre, mors vero pro terra. Quasi quandam namque cognationem his inter se habentibus, corpus nostrum pulverem mortis vocat scriptura, vel terram, vel corpus mortis. Sane qualis fuerit uniuersumque preparatio in hac vita; talis erit & resurrectio ejus. Qui beatus hic vixerit, corpus ejus in resurrectione diviniore splendore fulgebis, & apta ei mansio beatorum tribuetur locorum. Huic vero qui in malitia consumpsit tempus sibi vitæ presentis indultum: tale dabitur corpus, quod sufficere & perdurare possit in penis.

Et arbitror quod hanc differentiam volens ostendere Paulus Apostolus dicit: Alia caro animalium, alia volucrum, alia piscium: & cetera quæ enumeravit Apostolus. Sed sicut non est putandum, quod animalium corpus accepturus sit peccator, aut volucrum, aut piscium: sic neque solis, neque lune, aut stellarum formam sperandum est accipere eos qui resurgunt in gloria: sed exempli causa dicta esse hæc ab Apostolo sentiendum est: ut designetur per hæc quod aliis promeritis suis honorabiliores & clariore erunt, beatiora quoque habitacula sortituri: aliorum vero indignissimus & abjectissimus pro gestorum scelere erit status: qui etiam mutis animalibus dignus sit comparari.

PAMPHILUS. Pauca hæc ad testimonium traximus ex multis & innumeris quæ per hujuscemodi sensum in ipsis libris, quos de resurrectione conscripsit, exposuit. Non autem videtur absurdum ad majorem satisfactionem, etiam de reliquis ejus libris consonas his vel pauca adhibere sententias. In vicelimo ergo & octavo libro de Isaac Propheta de illo capitulo scribens, in quo dicitur: Resuscitabuntur mortui & resurgent hi qui in sepulchris sunt, ita ait.

ORIGENES. Melius ergo est dicere, quod omnes quidem resurgemus, ut & impii veniant in illum locum, ubi beatus est & stridor dentium: & justi ubi recipient unusquisque in suo ordine secundum meritum honorum gestorum suorum, cum transformabitur corpus humilitatis eorum, ut sit conforme gloriæ corporis Christi. Quod seminatam quidem est in corruptione, surget vero in incorruptione: quod seminatam est in infirmitate, surget in virtute, resurrectionis scilicet tempore: & quod seminatam est corpus animale, surget corpus spirituale.

Licet ergo omnes resurgant, & unusquisque in suo ordine resurgat: considerandum est tamen propter illum sermonem Joannis quem in revelatione sua dixit: Beatus qui habet partem in resurrectione prima, in hoc secunda mors non habet potestatem: ne forte dividi omnis resurrectionis ratio in duas partes possit, id est, in eos qui salvandi sunt justos, & in eos qui cruciandi sunt peccatores: ut sit una quidem bonorum quæ dicitur prima: illa vero quæ est miserorum, secunda dicatur: & illam quidem in omnibus esse puram, hilarem, totius plenam lætitiæ: illam vero alteram totam tristem, totam meroris plenam & actibus ac vitæ eorum dignam, qui in presentis vitæ Dei mandata contempserunt: & judicii ejus timore neglecto, seipsos tradiderunt in operationem totius immunditiæ & avaritiæ: nec se preparare conati sunt ut resisterent adversario possent adversus contrarias atque inimicas humano generi potestates.

Sepulchra autem mortuorum in hoc loco, similiter & in multis aliis, secundum certiorum scripturæ sensum accipienda

Q

sunt: non ea solum quæ ad depositionem humanorum corporum videntur esse constructa, vel in faxis excisa, aut in terra defossa: sed omnis locus in quocumque vel integrum corpus humanum, vel ex parte aliqua jacet, etiam si accidat ut unum corpus per loca multa dispersum sit: absurdum non erit omnia ea loca, in quibus pars aliqua corporis jacet sepulchra ejus corporis dici. Si enim non ita accipiamus resurgere de sepulchris suis mortuos divina virtute: qui nequaquam sunt sepulchra mandati, nec in sepulchris depositi, sed sive naufragiis sive in desertis aliquibus defuncti sunt locis, ita ut sepulchra mandari non poterint: non videbuntur annumerari inter eos, qui de sepulchris resuscitandi dicuntur: quod utique valde absurdum est.

PAMPHILUS. Nihilominus in illo ipso libro interjectis quibusdam, dicit ORIGENES. Cum ergo Paulus scribit, quod sicut stella à stella differt in gloria, ita erit resurrectio mortuorum: & quod dicit, seminatur in corruptione, surgit in incorruptione, & cetera hujusmodi: manifestè hæc de solo corpore scribit. Non enim anima seminata est in corruptione, aut in infirmitate, aut in ignominia. Denique evidenter adjungit his omnibus, & dicit: Seminatur corpus animale: ut ne quis putaret animam esse quæ seminatur in corruptione, vel in ignominia, vel in infirmitate.

PAMPHILUS. Hæc quidem ex his libris quos in Iſaiam scripsit. Non præteribimus vero illum locum quem de primo psalmo differuit: in quo etiam ita de resurrectione scribit.

ORIGENES. Sicut enim in nobis eadem species permanet ab infantia usque ad senectutem, licet characteres multam videantur immutationem recipere: ita intelligendum est hæc speciem, quæ nunc est in nobis, ipsam permanens etiam in futuro: plurima tamen immutatione in melius & gloriosius facta. Necessè est enim animam in locis corporeis habitantem, uti corporibus talibus quæ apta sint his locis in quibus degit: sicut, verbè causa, si in aquis maris nos habitare vel degere posceret, sine dubio pro habitaculi qualitate necessarium videretur habere talem corporis statum & compositionem, qualem habent illa animalia quæ in aquis vivunt: ita nunc cum cælorum habitaculum promittatur, secundum locorum gloriam, consequens est aptandas esse etiam corporum qualitates. Nec ideo tamen prior hæc species exterminabitur: licet gloriosior ejus effecta sit permutatio. Sicut enim ipsius Domini Jesu, vel Moyſi, vel Eliæ species, non erat alia in transformatione quam fuerat ante transformationem: ita non erit alia sanctorum species, etiam si multo gloriosior fiat.

PAMPHILUS. Sed & in quinto decimo psalmo, exponens illum versiculum: Insuper & caro mea requiescet in spe, de carne Domini ait hæc.

ORIGENES. Dominus Jesus Christus hæc dicit: cujus primo caro requievit in spe. Crucifixus enim primogenitus ex mortuis factus, post resurrectionem assumptus in cælum, secum terrenum corpus evexit: ita ut terrerentur & obstupescerent cælestes virtutes, videntes carnem ascendisse in cælum. De Elia enim scriptum est, quia quasi in cælum assumptus est: & de Enoch quia translatus est: non tamen dictum est, quia ascendit in cælum.

Offendatur qui vult ex nostro sermone: ego autem cum omni fiducia assevero: quia sicut primogenitus ex mortuis est Christus, ita primus carnem evexit ad cælum. Denique novitate ipsa perterrentur cælestes virtutes: quia quod nunquam viderant ante, nunc videbant carnem ascendisse in cælum. Et propterea dicunt: Quis est iste qui venit de Edom, id est, à terrigenis: rubor vestimentorum ejus ex Bofor? Videbant enim in corpore ejus vestigia vulnerum: ex Bofor, id est, in carne suscepta.

PAMPHILUS. Et post pauca. ORIGENES. Hæc propter illud quod dictum est, quoniam caro mea requiescet in spe. In qua spe? Non solum, quia ex mortuis resurgit: parum enim hoc est: sed in ea spe requiescit quod assumpta est in cælum.

PAMPHILUS. Quid hoc evidentiùs & clariùs ab aliquo potest dici de resurrectione carnis, quam assignavit non solum resurrectionem à mortuis, verum etiam in cælos, si qua tamen id meruerit, assumendam: securam scilicet eum qui primogenitus ex mortuis factus, primus in cælum naturam carnis invexit? Quid tamen in decimo octavo psalmo, exponens illum versiculum: In sole posuit tabernaculum suum, senserit, audiamus.

ORIGENES. Quid est quod dicit, in sole posuit tabernaculum suum? Quidam quidem dicebant, quod Salvator noster ascendens è terris ad cælum & corpus suum assumens, pervenit usque ad eum circulum, qui solis zona nominatur, & ibi, aiunt posuit tabernaculum corporis sui. Non enim ultra erat possibile id progredi. Sed hæc illi ita sentiunt pro eo quod allegoriam nolunt in scriptura sancta recipere: & ideo puræ historiæ deservientes, hujusmodi fabulas & figmenta componunt. Nos vero deprecamur omnipotentiam Dei, ut nos dignetur audire: & secreta nobis spiritualis intelligentiæ dignetur aperire.

Quod ergo à nobis in hoc loco sentitur, hoc est: In sole posuit tabernaculum suum, quero quid sit tabernaculum Christi: & quæ sit habitatio, in qua tabernaculum Christi collocatur. Habitatio Christi tabernaculi, sol esse dicitur: tabernaculum vero Christi, Ecclesiam intelligo. Solem autem quem alium sentire debeo: nisi illud lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Ipsum video solem de quo dictum est: Quia timentibus nomen meum orietur sol justitiæ & sanitas in alis ejus. In sole ergo posuit tabernaculum suum, id est, in sole justitiæ Ecclesiam suam collocavit: In illo enim sole justitiæ Ecclesia collocata est: quæ æternum diem facit, sicut dictum est: Erit tibi Dominus lux æterna, & Deus gloria tua.

PAMPHILUS. Erubescant etiam illi qui & hoc de ipso non dubitaverunt concinnare figmentum, quod dixerit corpus vel carnem Christi usque ad solem vectari: & ibi esse derelictam. Hoc enim ille dictum ab aliis, non rectè dictum esse confutat. Sed ostenderit se ne hæc quidem intelligere posse obrectatores ejus: quæ ille ab aliis non rectè dicta coarguit: & quæ sunt, quæ ipse confirmat. Tum deinde etiam illi impudentiam suam retundant: qui dicunt eum corpus quidem resurgere confiteri, carnem vero negare. Desinant aliquando à maledictis: videntes eum carnem verbi Dei cum ipso verbo Deo in cælum, quo verbum Dei ascendit, imponere. His conjungit de suppliciiis peccatorum, quæ quoque nos confuenter ad ea quæ supra dicta sunt conjungemus, quoniam in ordine criminationum iste fuerat ordo digestus.

DE POENIS PECCATORUM. Origenes.

EGO arbitror quod sicut in corpore escæ abundantia, & qualitas vel quantitas cibi contraria, febres generat: & febres, diversi vel modi vel temporis, secundum eam mensuram qua intemperies collecta materiam suggerit, ac fomitibus febrium, quæ materia qualitas ex diversa intemperie congregata, causa vel acerbioris morbi vel prolixioris existit: ita anima cum multitudinem malorum operum & abundantiam in se congregaverit peccatorum, competenti tempore omnis illa malorum congregatio concitatur ad supplicium atque inflammatur ad penas: cum mens ipsa vel conscientia per divinam virtutem omnia in memoriam recipiens, quorum in se signa quædam ac formas cum peccaret expresserat: & singulorum gestorum suorum quæ vel sædè ac turpiter gesserat, vel etiam impiè commiserat: historiam quandam scelerum suorum ante oculos suos videbit expositam. Tunc & ipsa conscientia propriis stimulis agitur atque compungitur: & sui ipsius efficitur accusatrix & testis. Quod ita sensisse etiam Apostolum Paulum puto cum dicit: Inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die cum judicabit Deus occulta hominum secundum Evangelium meum per Jesum Christum.

PAMPHILUS. Sed & in consequentibus rursum de peccatorum pœnis hoc modo scribit. ORIGENES. Multa sunt enim quæ nos latent, quæ illi soli cognita sunt qui est medicus animarum nostrarum. Si enim ad corporis sanitatem, pro his vitiis quæ per escam potumque collegimus, necessariam habemus interdum austerioris ac mordacioris medicamenti curam: nonnunquam vero, si id vitii qualitas depopulerit, rigore ferri & sectionis asperitate indigemus: quod si & hæc supergressus fuerit modus morbi, ad ultimum conceptum vitium ignis exurit: quanto magis intelligendum est medicum nostrum Deum volentem diluere vitia animarum nostrarum, quæ ex peccatorum & scelerum diversitate collegerant, uti hujusmodi pœnalibus curis, insuper etiam ignis inferre supplicium his qui sanitatem animæ perdididerunt?

PAMPHILUS. Item post pauca addidit. ORIGENES. Quomodo autem perniciosa pena est, ea quam per ignem inferet Deus, Iſaias docens de Iſrael quidem dicit: Abluet Dominus sordes filiorum & filiarum Sion, & sanguinem expurgabit è medio ipsorum: spiritu judicii, & spiritu adustionis. De Chaldeis autem sic dicit: Habes carbonem ignis: sedebis super eos: hi erunt tibi adjutorio. Et in aliis dicit: Sanctificabit eos Dominus in igne ardenti. Et in Malachia Propheta ita dicit: Sedens Dominus conflabit sicut aurum, & sicut argentum populum suum: conflabit & purgabit eos, & fundet purgatos filios Juda.

PAMPHILUS. Hæc quidem ex libris πειρασμων: innumerabilia vero dispersa sunt per omnes libros ejus assertionis hujus testimonia: quæ nos studio brevitas omittimus: commemorantes de his solummodo quæ in sexto psalmo de hoc ipso penarum genere disputavi.

ORIGENES. Possibile est considerare ex his maxime doloribus, quos in hoc corpore positi sentimus, qui quamvis magni sint, brevis sunt certè temporis: pro eo quod si paulò vehementiores extiterint, continuo etiam vitæ celerem inferunt finem. Denique multi, si res poposcerit, pro pietatis confessione à ipsis tormentis animam reddunt: alii vero in ipso jam coronæ aditu positi, denegant fidem, quam usque ad mortem proposuerant confiteri. Et hoc non utique diminutione propositi patiuntur sed vi doloris nimia & insuperabili, superati.

Si ergo in hac præsentī vita tam intolerabiles sunt penarum dolores, cum jam crassiori anima utitur indumento: quid putandum est cum id spirituale effectum ex resurrectione recipiet, & eo vehementius utique quo subtilius sentiet vim doloris? Puto enim quod quanta differentia est in præsentī seculo nudum verberari quam vestitum, ad perferendum scilicet cruciatum, eo quod vehementius nudum corpus cruciet verbera quam vestitum: tantam puto futuram differentiam doloris, cum corpus humanum castitudinis hujus indumento deposito, velut nudum corpus ceperit tormentata.

PAMPHILUS. Sufficere arbitror etiam ad hujus criminationis calumniam propulsandam, pauca hæc de ejus libris testimonia protulisse: quæ innumera sparsim per libros ejus manifestum est contineri.

Nunc autem ad ea etiam per nos ipsos respondebimus, quæ ei de anima obijciunt: id est, quod ante corpus eam factam dicat existere. Sciens namque etiam istud dogma de anima, non aperte neque manifestè haberi in Ecclesiastica prædicatione: sicuti occasione aliquam vel suspicionem potius disputandi ei scripturæ sermo suggerit, discutens & pertractans ea quæ sensui ejus occurrerunt, discernenda hæc legendibus exposuit & probanda: non manifestè dogmate, vel abruptè sententiæ autoritate definiens: frequenter & illud addens: si tamen habere videtur aut probatur aliquid conscientie sermo is, quem de anima tractavimus.

Denique in tam multis & tam diversis ejus libris nusquam omnino invenitur unus ab eo liber proprie de anima conscriptus: sicut habet vel de martyrio, vel de oratione, vel de resurrectione. Nusquam prorsus librum proprie de anima scriptum edidit: sed in diversis locis, sicut superius diximus, incurrentes sibi opiniones ex scripturæ occasione diserebat: quod potius maximi signi reverentiæ ejus ac timoris in divinis dogmatibus esse deberet: quod tanti sensus vir & tantæ prudentiæ, cum utique magister esset Ecclesiæ, & tanta ab eo dicta scriberentur, non est ausus id sibi autoritatis assumere, ut proprie de anima librum ederet scriptum. Proculdubio hæc observatio ejus illud indicat: quod nihil audebat de hac remanifesto dogmate confirmare. Denique in eo libro quem in Epistolam ad Titum scribit: hereticum describens & animæ faciens mentionem, hæc dicit.

ORIGENES. Sunt vero & alia quædam dogmata, quæ in apostolicis traditionibus non habentur: de quibus requires, si oportet eos qui quomodolibet de his sentiunt vel pertractant hereticos putare: ut puta, verbi causa dixerim, si quis rationem humanæ animæ inquirat, cum de ea neque quod ex semine traducis ducatur: neque quod honorabilior & antiquior corporum compage sit, tradiderit Ecclesiastica regula: propter quod multi nec comprehendere potuerunt, qualiter sentiri oporteret de anime ratione. Sed & qui aliquid sentire vel differere nisi sunt, à nonnullis in suspitione habentur velut novi aliquid introducentes.

Tom. V.

PAMPHILUS. Deinde post pauca. ORIGENES. Sed & tu ipse apud temetipsum discutens considera: si oportet eum qui quolibet modo de his opinatur, vel hereticum, vel Ecclesiasticum temere definire: aut si non est periculosum de eo pronuciare, quam & ipse perverfus sit & peccet, & sit à semetipso damnatus quod hereticus dicitur, si quis forte ex his quæ supra diximus quamlibet opinionem licet nonnunquam plurimis peregrinam videatur inducere.

PAMPHILUS. Hæc quidem ipse in eo libro quem supra diximus scribit: non vero his adjungimus etiam ista quæ nobis ipsa æquitas videtur exposcere. Si manifestè Ecclesia traderet vel prædicaret contraria his quæ ille sentit, sine dubio velut contrarius & resistens Ecclesiasticis statutis merito culparetur: nunc vero cum diversitas sit apud omnes Ecclesiasticos, & alii alia de anima sentiant, & omnes diversa: quomodo hic magis quam ceteri inculandus est: maxime cum ea quæ à reliquis affirmantur, multo magis & absurda & sibi ipsis sunt contraria? Quidam enim opinantur præparatis jam in ventre mulierum deformatisque corporibus, tunc ad præsens creari animas & inseri jam deformato corpori.

Hæc vero sentientes, præter hoc quod manifestas probationes ex sanctis scripturis adhibere non possunt, insuper etiam injuliam quodammodo conditoris accusant: quod non æqualiter, id est, æquas vitæ conversationes tribuat omnibus. Statim enim ut creata fuerit anima, cum nihil utique adhuc in se culpæ commiserit, inseritur interdum si ita acciderit, cæco corpori vel aliis debili: alia vero sanis corporibus & alia infirmioribus. Et aliis quidem multum vitæ tempus tribuitur: aliis vero brevissimum: ita ut interdum simul ut natæ fuerint exturbentur è corpore; & alia quidem ad conversationem agrestem quandam & barbaram, & ubi nihil humani aut honesti est, & super omnia ubi paternæ institutionis impietas obtinet, diriguntur. Alia vero ad viros honestos, sobrios, humanos, ubi & humanarum legum observatio viget: interdum etiam ad parentes religiosos, ubi educatio nobilis & honesta, ubi etiam eruditio rationalis tranſinituntur. Quomodo igitur assertiones eorum in talibus divinarum providentiam rectè omnia dispensantem & æqua lance moderantem tanquam bonam & justī Dei poterunt assignare?

Jam vero illi qui ex traduce animas venire affirmant, & simul cum corporali eas semine feminari: siquidem ut quidam ipsorum affirmare solent: non aliud dicunt animam esse quam insufflationem Spiritus Dei: illam scilicet quam in initio facturæ mundi Deus insufflavit dicitur in Adam: de ipsa Dei esse eam substantia profutentes. Quomodo non & isti videbuntur quodammodo hæc præter scripturæ regulam & rationem pietatis asserere, quod substantia Dei est quæ peccat: si anima quæ de substantia Dei est, peccat: insuper etiam quod & pœnis subdenda sit pro peccato.

Sed & illud quod sequitur, quod perabsurdum est incurtere, non prævident: quia necesse est eam simul cum corpore mori & esse mortalem, si simul cum corpore vel feminata vel formata, vel nata est. Tum deinde illi qui unam quidem ex nullis subsistentibus à Deo factam esse dicunt animam: id est, illam quæ prima facta est in Adam, & ex ea jam omnium hominum animas existere, & secundum corporalem sine dubio successione, traducem quoque fieri animarum: etiam ipsi quid aliud ostendunt, nisi animas esse mortales? Si enim sicut animalia cetera ex solo semine oriuntur, ita etiam de hominibus sentiamus, ut cum corpore simul in eodem semine etiam anima diffundatur: quid dicemus de his qui imperfecti adhuc & de ventre abortivi sunt, & qui nonnunquam antequam vasculorum naturalium receptaculis semina sint suscepta, depercutunt? In quibus sine dubio invenitur quod simul etiam illæ quæ naturali ratione feminibus insertæ inerat animæ, extinctæ sint pariter & corruptæ.

Sive ergo ex insufflatione Dei sint, sive ab una illa quæ prima facta est, necessario simul cum corporibus corruptentur: si eandem cum corporibus etiam originem sumunt secundum ipsorum rationem. Aut enim nihil omnino ex rationabili atque immortalī anima participabit illud quod adhuc in ventre receptum est: & repulsa est illa ratio quæ affirmat eam in feminis traduce simul cum corporibus seminatum: aut si participat, necessitas imminet mortalem esse confiteri animam: quod fides nostra utique non recipit.

Veruntamen quid est quod ex his omnibus ostendi volumus? Illud profecto, quod sicut eos qui unam quamlibet de his quas supra exposuimus, opinionem veram putant, non

Q. ij